

Millî Eğitim Bakanlığının Afet ve Risk Yönetimi Politikalarının 2023 Kahramanmaraş Depremi Özelinde Analizi

Mehmet YURTSEVER¹

Öz

Ülkemizin jeolojik özellikleri nedeniyle ülke nüfusunun, büyük sanayi merkezlerinin ve barajların yaklaşık olarak %90'ı deprem tehlikesi altındadır (Tuncer, Sözer ve Sakar, 2021). Ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş Depremi afete hazırlık düzeyimizi ve deprem kuşağında olduğumuzu gözler önüne sermiştir. Bu afet sonucu ülkemizde eğitime bir süre ara vermek zorunlu olmuştur. Eğitimin herhangi bir nedenle aksaması istenmeyen bir durum olduğundan deprem sonrası süreçte eğitimdeki aksaklıkların en kısa zamanda giderilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bazı önlemler alınmıştır. Bu çalışmada 6 Şubat Depremi sonrasında afet ve kriz yönetimi süreçleri devam ederken Millî Eğitim Bakanlığının uygulamalar ele alınmıştır. Bu çalışmanın amacı Kahramanmaraş Depremi özelinde afet yönetimi ve risk yönetimi kapsamında Millî Eğitim Bakanlığının politika ve uygulamalarını analiz etmektir. Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması ile gerçekleştirilmiştir. Deprem sonrası alınan önlemler incelendiğinde okul binaların fiziki yapılarının güçlendirmek, eğitimin devam etmesini sağlamak, özellikle kız öğrencilerin okul terkini önlemek için çeşitli çalışmalar yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, afet yönetimi, okul, Millî Eğitim Bakanlığı, politika.

Analysis of the Disaster and Risk Management Policies of the Ministry of National Education in 2023 Kahramanmaraş Earthquake

Abstract

Due to the geological characteristics of our country, approximately 90% of the country's population, large industrial centers and dams are at risk of earthquake (Tuncer, Sözer ve Sakar, 2021). The Kahramanmaraş Earthquake that took place in our country on February 6, 2023, revealed our level of disaster preparedness and the fact that we are in an earthquake zone. As a result of this disaster, it was compulsory to suspend education in our country for a while. Since it is undesirable for education to be disrupted for any reason, some measures were taken by the Ministry of National Education to eliminate the disruptions in education as soon as possible in the post-earthquake period. In this study, the practices of the Ministry of National Education during the disaster and crisis management processes after the February 6th earthquake are discussed. The aim of this study is to analyze the policies and practices of the Ministry of National Education within the scope of disaster management and risk management in the context of Kahramanmaraş Earthquake. This research was conducted through literature review, one of the qualitative research methods. The measures taken after the earthquake were examined, it was concluded that various studies were carried out to strengthen the physical structures of school buildings, to ensure the continuation of education, and to prevent school dropout, especially among girls.

Anahtar Kelimeler: Earthquake, disaster management, school, Ministry of National Education, policy.

Makale Geçmişi	Geliş: 29. 10. 2023	Kabul: 09.11.2023	Yayın: 27.12.2023
Makale Türü	Derleme Makalesi		
Önerilen Atf	Yurtsever, M. (2023). Millî Eğitim Bakanlığının Afet ve Risk Yönetimi Politikalarının 2023 Kahramanmaraş Depremi Özelinde Analiz. <i>Uluslararası Disiplinlerarası Mükemmellik Arayışı Dergisi (UDMAD)</i> , 3(2), 31-41.		

¹ Sorumlu yazar: Okul müdürü, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara/ Türkiye, mhmtyrtsvr@hotmail.com, ORCID: 0009-0003-2345-3491

Giriş

Türkiye, jeolojik özellikleri nedeniyle topraklarının büyük bir bölümü deprem riski taşıyan bir ülkedir (Biricik ve Korkmaz, 2001; Eyidoğan ve Balamir, 2010; Sür, 1993). Türkiye’de yaşanan depremler çok fazla yıkım ve can kaybına sebep olmuştur (Bağcı ve diğerleri, 1994). Bu can ve mal kayıplarını en aza indirmek için depreme hazırlıklı olmak gereklidir. Depreme hazırlıklı olmanın devlete yüklediği görevlerin başında afet ve risk yönetimi gelmektedir. Afet yönetimi özellikle deprem anında ve depremin hemen sonrasında gerçekleştirilecek acil kurtarma, tedavi, barınma, yiyecek temini ve çıkan yangınların söndürülmesi gibi çok çeşitli acil yardım ve haberleşme operasyonları için ihtiyaç duyulan eğitim, malzeme ve ekipman bakımından hazırlıkları içerirken risk yönetimi ise olası bir depremde can ve mal kaybını en düşük seviyelere indirmek için yapılması gereken çalışmaları içermektedir (Ergünay, 2005; Uzunçubuk, 2005). Deprem tarihinde ağır bilançoların yer aldığı Türkiye’de, aktif faylar üzerinde bulunan merkezlerde depremler devam etmektedir. Bu depremlere karşı ne kadar önlem alındığı ya da deprem anı ve sonrasında etkili çalışmalar yürütülüp yürütülemediği soruları araştırmacıları meşgul etmektedir. 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi büyük çapta can ve mal kaybına neden olmuştur. Bu depremden sonra risk yönetimi kapsamında Türkiye’de bina güvenliğini artırmak amaçlı yeni yasal düzenlemeler yapılmıştır. 2021 yılı Türkiye’de afet farkındalık yılı ilan edilmiştir. Bunun amacı, toplumda afet farkındalığının artırılması, afetlerde risk azaltma ve önlem alma konusunda bir bilinç oluşturmaktır.

Depremden sadece evler değil, eğitim ve öğretimin sürdürüldüğü okul binaları da etkilenmektedir. Okul binalarının sağlam ve dayanıklı olması için Millî Eğitim Bakanlığı birtakım önlemler almıştır. Bu önlemler kapsamında okul binalarının yıkılıp yenilenmesi ya da deprem güçlendirmesi çalışmaları yapılması devam etmektedir. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde olası büyük İstanbul depremi konuşulmaya devam etmektedir. Bu deprem için alınan önlemlerden biri de depreme dayanıklı olmadığı tespit edilen riskli okul binalarının boşaltılması olmuştur. 2023 yılı şubat ayında İstanbul’da 93 tane, Ankara’da 6 tane okulun tahliyesi kararlaştırılmıştır. Afetlerden sonra eğitim ve öğretimin devam etmesi hem öğrencileri hem de toplumun diğer üyelerini psikososyal açıdan iyileştirmenin yanı sıra eğitimin niteliği için de önem taşımaktadır. Taymaz (1995)’e göre ülke kaynaklarının büyük bölümünü kullanan okullara olağanüstü hallerde mücadelede önemli bir rol ve sorumluluk düşmektedir. Bu da okulun hem olağan hem de olağanüstü durumlarla ilgili karar alabilme yeteneğine sahip olmasını gerektirmektedir. Krizlerle mücadele ederken okulun en etkili gücü, Erçetin (2001)’in okul zekâsı olarak açıkladığı bu yetenektir. Bina, teçhizat, ekipman ve eğitimli çalışana sahip olmaları ve ülkenin en örgütlü kuruluşlarından olmaları açısından olağanüstü hâllerde okullardan beklentiler yüksektir. Okulun her durumda topluma karşı görevlerini sürdürmesi modern bir kurum olmanın gereğidir. Ayrıca bu yasal bir zorunluluktur. 31 Ocak 1991 tarih ve 91/1434 sayılı kararı ile Bakanlar Kurulu Millî Eğitim Bakanlığına gerek duyulduğunda sahip olduğu bina ve fiziki olanaklarını, Türk Silahlı Kuvvetleri öncelikli olmak şartıyla ihtiyacı olan diğer kurumlara tahsis etme görevi vermiştir (MEB, 1995). Bu sebeple okullar, olağan eğitim-öğretim etkinliklerini devam ettirirken olağanüstü durumlarda karşılaşılabilecek koşulları da göz önünde bulundurarak bölgelerindeki ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla koordineli olarak planlamalar yapmalıdır. Bu planlamalar ile okullar, olağanüstü hâllerde karşılaşılabilecek göç hareketleri durumunda insanlara geçici barınma ya da savaş esnasında sığınak olarak kullanılabilir. Afet yönetim merkezlerinin afet sırası ve afet sonrası hazırlıklarında barınma konusunda okullardan yüksek beklenti içerisinde oldukları bir gerçektir (Akyüz, 2001: 17). Okulların bu görevi yerine getirebilmeleri için okul binaları proje aşamasında iken ilgili duruma göre yapı uzmanları desteğiyle düzenlemeler ve sıkı denetimleri yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda okullar toplumu olağanüstü hâl ihtimaline karşı bilgilendirme ve olumsuz durumla karşılaşılması durumunda ise bu durumun negatif etkilerinin giderilmesi için topluma psikolojik destek sağlamada önemli görevler üstlenmektedir (Akpınar ve Köksalan, 2003). Okulların, olağanüstü hâl öncesi bu hazırlıkları, olağanüstü hâl sonrası dönemde yaşanabilecek olumsuzlukları en düşük seviyede tutmanın yoludur. Bu durum, olağanüstü hâllerde ulusal kaynakların etkili kullanımı açısından oldukça önemlidir. Nasıl ki yanlış fay zeminindeki yerleşim birimleri depremde çöküyorsa yanlış temellendirilen sosyal ve psikolojik eğitimle de eğitim sisteminin olağanüstü hâllerde zarar göreceği yadsınamaz bir gerçektir. Bu çalışmada 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli ve toplamda 11 ilde çok fazla sayıda can ve mal kaybına neden

olan depreme yönelik afet ve risk yönetimi kapsamında Millî Eğitim Bakanlığının politikaları ve uygulamaları analiz edilmiştir.

Yöntem

Bu araştırmanın amacı Kahramanmaraş Depremi özelinde afet yönetimi ve risk yönetimi kapsamında Millî Eğitim Bakanlığının politika ve uygulamalarını analiz etmektir. Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması ile gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması yönteminde elektronik ve yazılı belgeler incelenerek doküman analizi gerçekleştirilir. Bu tür araştırmalar, gerekli olan bilgilerin kavram, yeterlilik ve anlam yönünden değerlendirilmesini gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Literatür Taraması

Afet

Afet, birden fazla kurum ve kuruluşların irtibatlı ve organize bir biçimde görev yapmasını gerektirir. Afetler insanlara sosyal, fiziksel ve ekonomik kayıplar yaşatan yaşamı ve insan etkinliklerini kesintiye uğratarak toplumları etkileyen teknolojik, doğal ya da insan kökenli olaylardır (AFAD, 2014; Şahin, 2019). Bu olaylar içinde doğanın normal fonksiyonu olarak gerçekleşen deprem, sel, taşkın, heyelan, volkanik patlamalar gibi olaylar doğal tehlike olarak sınıflandırılmaktadır. Doğal tehlikelerin afet niteliğini kazanması için can ve mal kaybına neden olmaları gerekir (Şahin ve Sipahioğlu, 2002: 15).

Afet, Risk ve Kriz Yönetimi

İnsanlığın doğal afetlerin sebebi olan deprem, kuraklık, sel ve fırtına gibi doğal olayların oluşumu üzerinde bir etkileri yoktur. Bu doğal olayları önlemek için insanlığın yapabileceği bir şey bulunmamaktadır. Afet durumları karşısında sergilenebilecek en etkili davranış, bu afetlerin olumsuz etkilerinden kurtulmak veya bu etkileri en aza indirmek için çalışmalar sürdürmektir. İnsanların çevrelerinde yaşanan doğal olaylardan haberdar olmaları, bu doğal olayları tanımaları ve bu olayların tekrar etmesi durumunda bunlardan etkilenme düzeylerini en aza indirmek için yapılan çalışmaların tamamı afet yönetimi kapsamına girer. Kayıp ve zararların en aza indirilmesi, hazırlık ve erken uyarı sistemleri, afet farkındalığı gibi afet öncesinde yapılan korumaya yönelik çalışmalar risk yönetimi kapsamına girerken afet sonrasında yapılan müdahale, iyileştirme, yeniden yapılanma gibi çalışmalar ise kriz yönetimi olarak kabul edilir (Kadioğlu, 2008). Buradan hareketle etkili bir afet yönetimi planının, afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası dönemlerde ihtiyaç duyulabilecek tüm çalışmalarını içermesi gerektiği söylenebilir (Demirci ve Karakuyu, 2004).

Afet yönetiminin temel amacı, afetin yol açacağı can ve mal kaybı riskini en alt seviyeye indirmek ve afette zarar görenleri kurtarmaktır. Ayrıca, doğal çevreyi, kültür ve tabiat varlıklarını korumak, sosyal hayatın en kısa zamanda normalleşmesini sağlamak ve hatta afet öncesi durumdan daha iyi duruma getirmek, toplumun ihtiyaç duyduğu tüm hizmetlerin devam etmesi ve sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Buradan yola çıkarak afet yönetiminin sadece afet sırasında ve sonrasında yürütülecek faaliyetlerle sınırlı olmadığını söyleyebiliriz. Afet öncesi planlama, afet sırası ve sonrası kadar önemlidir. Afet öncesi planlama, afet sonrasında karşılaşılabilecek maddi ve manevi zararların azaltılmasında daha etkilidir (Ergünay 1998; Ertürkmen, 2006; Geray, 1997; Kadioğlu, 2008; Kadioğlu, 2017).

On Birinci Kalkınma Planında “Politika ve Tedbirler” bölümünde açıklanan 2023 hedefleri afet yönetiminde risk ve kriz yönetimi konularını içermektedir. Bu planın başarıyla uygulanması durumunda ülkemizde afet kaynaklı can ve mal kayıplarının büyük ölçüde düşeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca mevcut afet yönetim planlarının da afet öncesi, sırası ve sonrasına yönelik olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Risk analizlerinin öncelikli olması afetin zararlarını asgari düzeye indirecek ve afet yönetimini başarıya ulaştıracaktır. Kriz yönetimi afet sonrası dönemde anlık davranış gerektirirken, risk yönetimi daha çok planlama esaslı olduğu için stratejik davranış gerektirmektedir. Risk yönetimi yerine kriz yönetiminin ön planda tutulması afetlerde can ve mal kaybını artırmaktadır (Şahin, 2019). Afetin türü, büyüklüğü, zamanı, yeri, etkileri bilinmediği ve

hazırlıksız olduğu için dünya ölçeğinde orta büyüklükte olduğu kabul edilen bir afet sonrasında ülkemizde yaşanan can ve mal kaybı oldukça yüksektir. Bu durum 1999 Gölçük, 2003 Bingöl, 2011 Van, 2020 Elâzığ ve 2020 İzmir depremlerinde üzücü bir şekilde tecrübe edilmiştir. 2024-2028 yıllarını kapsayan On ikinci kalkınma planı hazırlık aşamasında olup afet yönetimi çalışma komisyonları bu planın hazırlanmasında rol alacaktır (On ikinci Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Grupları, 2022). Bu planın ülkemizin afet yönetimi yeterliliğini iyileştirecek politikaları geliştirilmesi beklenmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı

Afet risklerinin azaltılması için Millî Eğitim Bakanlığı ile İç İşleri Bakanlığı arasında 2018 ve 2022 yıllarında protokol imzalanmıştır. 2018 yılında imzalanan protokol gereğince afet konusunda toplumu bilinçlendirmek, eğitimler düzenlemek Millî Eğitim Bakanlığının görevleri arasındadır. Ayrıca afet durumunda Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okulların toplanma ve barınma merkezi olarak kullanılmasına ilişkin esas ve usuller bu protokole belirlenmiştir. 2022 yılında imzalanan protokole göre ise afet risklerini azaltmak için yapısal veya yapısal olmayan risklerin tespiti ve azaltılması ile okulların güvenli alanlar olmasını sağlamak Millî Eğitim Bakanlığının yükümlülükleri arasındadır. Okul binalarının yapımı ve onarımından ise Millî Eğitim Bakanlığı İnşaat ve Emlak Genel Müdürlüğü sorumludur (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2019).

Okul Binaları

Eğitim için ayrılan arsalar riskli bölgelerde yani fay hattı, bataklık, taşkın sahası, toprak kayması, dere yatağı, yüksek/orta gerilim hattı, baz istasyonu ve yüksek yangın riski olan yerlerde olamaz. Okul arsasının zemini dayanıklı olmalıdır. Ayrıca okul yapılacak arsanın toprak kimyasalında tehlikeli madde ve atık bulunmamalıdır. Zeminin su seviyesinden kaynaklı yaşanabilecek tüm olumsuzluklar için gerekli önlemler alınmış olmalıdır. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Jeoloji Mühendisleri Odasının yaptığı uyarılara göre Türkiye genelindeki 4.159 okul deprem riski yüksek bölgelerde bulunurken 191 okul ise doğrudan fay hattı üzerinde yapılmıştır (Listelist, 2023). Bunun sebebi ise hayırseverlerin okul yapımı için bağışladıkları arazilerin fay hattı üzerinde olması veya eski binaların yapımında zemin incelemelerinin yetersiz oluşudur.

Bakanlık veya hayırseverler tarafından yaptırılan veya başka sebeplerle özel proje uygulanmak istenen eğitim yapıları için hazırlanan projeler Bakanlıkça hazırlanan ihtiyaç programlarına, yürürlükteki ilgili kanun ve mevzuata, “Deprem Bölgesinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik”, “Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği”, “Sığınak Yönetmeliği”, “Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik”, “Eğitim yapıları Asgari Tasarım Standartları Kılavuzu”, “Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünce hazırlanan Eğitim Kurumlarının Ulaşılabilirlik Kılavuzu”, yürürlükteki ilgili genelgelere uygun olmalıdır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2015). Eğitim yapılarının yapımında kullanılacak olan ürünlerin standartları “Eğitim Yapıları Asgari Tasarım Standartları Kılavuzu’nda (2015) belirlenmiştir. Belirtilen şartlara uymayan mevcut binaların yapı analizleri yaptırılarak bina performansları belirlenmiştir. Elde edilen analiz sonuçları ile bir maliyet değerlendirilmesi yapılarak mevcut binanın güçlendirilmesine ya da yıkılıp şartlara uygun yeniden yapılmasına karar verilir.

Kahramanmaraş 2023 Depremi Sonrasında Millî Eğitim Bakanlığının Politikaları

Yüzyılın felaketi olarak anılan deprem sonrasında eğitim ve öğretim faaliyetlerine ülke genelinde 20.02.2023 tarihine kadar ara verilmiştir. Depremden aktif olarak etkilenmeyen 71 ildeki okullarda belirtilen tarihte eğitim ve öğretim faaliyetleri başlarken 10 ildeki okulların sağlamlık raporuna göre farklı tarihlerde eğitim ve öğretim faaliyetleri başlamıştır. Kilis, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin merkezi ve tüm ilçelerinde 1.03.23; Gaziantep, Adana ve Osmaniye’de 13.03.23; Adıyaman, Malatya, Kahramanmaraş ve Hatay’da 27.03.23 tarihinde eğitim ve öğretim faaliyetleri kademeli olarak ilçelerin durumuna göre başlamıştır (MEB, 2023). Eğitime verilen ara süresince bölgedeki acil eğitim sorunlarını çözebilmek için bir dizi önlemler almış ve politikalar geliştirmiştir. Bu bölümde bu politikalara yer verilecektir.

Deprem Sonrası Millî Eğitim Bakanlığının Kısa Vadeli Politikaları

- Çocukların psikolojik ve fiziksel gelişimlerini önemseyen, çocuk güvenliğini ve çocuğun hem ruhsal hem fiziksel iyi olma halini destekleyecek okul tasarımları yapılarak eğitimin yüz yüze devam edebilmesini sağlayacak önlemler alınmıştır.
- Depremden etkilenen başta kız çocukları, engelli çocuklar ile sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı öğrenciler olmak üzere öğrencilerin devamlı izlemesi yapılarak bu çocukların okul öncesi eğitim kademesi dahil olmak üzere tüm kademelerde kaliteli eğitime erişimi artırılmaya çalışılmıştır.
- İhtiyaç olması durumunda öğrencilere telafi edici dersler verilmiş ve gerekli rehberlik hizmeti sağlanmıştır.
- Ülkedeki tüm okulların depreme karşı direnç tetkikleri yapılmış ve elde edilen sonuçlara göre Ankara ve İstanbul başta olmak üzere birçok ilde güvenli görülmeyen okullar boşaltılmıştır.
- Deprem bölgesindeki öğrencilerin bölgedeki güvenli okullarda eğitim görmeleri için öğrencilere taşınmalı eğitim hizmeti sağlanmıştır.
- Bölgeden göç edenlerin geldikleri iller incelenerek geçici ikamet ettikleri yerlerdeki il ve/veya ilçe milli eğitim müdürlükleri aileler ile irtibata geçerek okul kayıt süreçlerini kolaylaştırmış ve ihtiyaç sahibi depremzede öğrencilere burs imkânı sunulmuştur.

Deprem Sonrası Millî Eğitim Bakanlığının Orta Vadeli Politikaları

- Deprem bölgesinden göç etmeyen öğrencilere konteyner sınıflar gibi yapılar oluşturularak çevre illerden gelecek gezici öğretmenler vasıtasıyla deprem nedeniyle eğitime ara vermek zorunda kalan öğrencilere gerek eğitim-öğretim gerekse yaz tatili içerisinde telafi eğitimleri verilecektir.
- Telafi eğitimlerinde hibrit eğitim modellerinden de yararlanılması, depreme maruz kalmış öğrencilere yönelik e-içerikler oluşturularak çevrimiçi eğitimler sunulması esas olup il dışı geziler yapılarak hayatın normalleşeceği düşüncesi aşılanmaya çalışılmıştır.
- İhtiyacı olan öğrencilere buldukları yerde gönüllü öğretmenlerle kaynaştırma eğitimleri verilmeye devam edilmiştir.
- Üstün yetenekli öğrenci tanısı almış öğrencilere ihtiyaç duydukları hizmetler sağlanmıştır.
- Devamsızlık, okul terki gibi durumların önüne geçilmesi için risk grubundaki öğrencilerin erkenden tespit edilerek bu olumsuzlukların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Özellikle kız çocuklarının eğitime devam etmelerinin sağlanması politikası sürdürülecektir.
- Depremin yaşandığı illerde güvenli okulların tespitinden sonra bölgedeki öğrencilerin buldukları en yakın okula yönlendirilmiştir, bölgedeki öğrenci nüfusu dikkate alınarak ihtiyaç duyulması durumunda bu okullarda ikili eğitim yapılmaya başlanmıştır. Ancak bölgedeki okulların ivedilikle tam gün eğitime geçmesi için çalışmalar ivedilikle sürdürülecek, okullara ücretsiz yemek ve taşıma imkânları sağlanacaktır.
- Öğretmen ihtiyacının karşılanması için yakın illerdeki öğretmenlerin taşıma yoluyla bu bölgelere yönlendirilmiş, bu illerde görev yapmak isteyen öğretmenlere tayin imkânı sağlanmıştır.

Deprem Sonrası Millî Eğitim Bakanlığının Uzun Vadeli Politikaları

- Göç ve vefat gibi nedenlerle bölge nüfusundaki değişim incelenerek fizikî altyapı ve insan kaynağı ihtiyacının tespit edilecektir.
- Çocukların psikolojik ve fiziksel gelişimlerini takip eden, çocuk güvenliğini ve çocuğun iyi olma durumunu destekleyecek okul tasarımına özen gösterilecektir.

- Bölgede 5 yaş için okul öncesi eğitime katılımın %100 olması için tüm olanakların sağlanacaktır.
- Bölgedeki okullarda bilimsel, kültürel, sosyal, sportif ve sanatsal faaliyetlerin artırılacaktır.
- Ülke genelindeki tüm okulların depreme karşı dirençliliğinin tespit edilecektir.
- Depremi yaşayan öğrencilerin akademik başarı ve sosyal-duyuşsal gelişimlerinin tüm kademeler düzeyinde dikkatle takip edilmesi, izlenen gelişmelerin belli aralıklarla raporlanacaktır.
- Mevzuattaki yapı denetim ile ilgili hükümlerin tüm eğitim yapıları için daha sıkı olarak denetim kurallarına tabi tutulacak şekilde yeniden düzenlenmesi, uygulanacak yaptırımların ihale sözleşmelerinde açık biçimde belirtilmesi için gerekli tüm uygulamalar yapılacaktır.

Mevcut Durum ve Politikaların Uygulanması

Strateji ve Bütçe Başkanlığının 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporuna göre, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarının yaklaşık olarak % 21'i bu depremden etkilenen 11 ilde bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı çalışan öğretmenlerin yüzde %19,1'i depremden etkilenen bölgede görev yapmaktadır. 3 Mart 2023 tarihine kadar bölgedeki 20340 eğitim binasının 8162 tanesi incelenmiştir. Bu binalardan 72'sindeki toplam 428 derslik yıkılmış, 504 binadaki toplam 3739 derslik ağır hasarlı, 331 binadaki toplam 3693 derslik orta hasarlı, 2533 binadaki toplam 30962 derslik ise az hasarlı olarak belirlenmiştir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Bölgedeki eğitim kurumlarının tümünün incelenmesi tamamlandıktan sonra Strateji ve Bütçe Başkanlığının bu yapıların yeniden hizmete açılabilmesi için tahmin ettiği 36,69 milyar liralık maliyetin daha da artacağı tahmin edilmektedir. Özel öğretime ait 5024 eğitim kurumundan 119 tanesinin incelenmesi sonucuna göre bu kurumların 14 tanesi yıkılmış, 27 tanesinin ağır hasarlı, 19 tanesinin orta hasarlı ve 58 tanesinin az hasarlı olduğu tespit edilmiştir.

Bakanlığın eğitim politikalarında hasar alan binaların hızlıca tespit edilmesi, güçlendirme ihtiyacı olanların güçlendirilmeye alınması, yapı denetimlerinin daha sıkı yapılması ifadeleri yer almaktadır. Okul binalarının depreme karşı güçlendirilmesi bir süredir Bakanlığın gündeminde olan bir konudur. Çok sayıda okul binası depreme karşı güçlendirilmiştir. Bunlardan üçü; 2020 yılında Malatya ilinde Ören Mahallesinde bulunan Şehit Songül Yakut İlk ve Ortaokulu ile Ören Anadolu Lisesidir (Akçadağ Kaymakamlığı, 2020; Birgün, 2023; Habertürk, 2023; Onedio, 2023). Bu sebeple farklı illerdeki okul binaları depreme karşı güçlendirilseler dahi yeniden kontrol edilmelidir. Diğer güçlendirme yöntemlerine kıyasla kolay uygulanabilen karbonfiber yöntemi deprem sırasında rijitliği artırdığı için bu yöntemle güçlendirilmiş binalar deprem anında zarar görmemektedir (Beşoğlu, 2021; Chip, 2023; Çelik ve Karaşın, 2014; Hürriyet, 2023; Ntv, 2023). Bu yöntemin uygulanabilirliği alanında uzman mühendis ve mimarlar ile iş birliği yapılarak araştırılmalıdır. Ayrıca okul binalarının sağlamlığı ve güvenliği okul binalarının olağanüstü hallerdeki işlevleri bakımından da önemlidir. Olağanüstü durumlarda sığınak olarak da kullanılabilen okul binalarının inşası depreme karşı güvenirliliği kanıtlanmış raylı sistemler kullanılarak yapılabilir.

Bu depremde hayatını kaybeden öğretmenlerin sayısı tahminen 500'ü aşmıştır. Depremden ardından depremden etkilenen 11 il içinde sadece Şanlıurfa ve Adıyaman İl Millî Eğitim Müdürlükleri depremde ölen öğretmen sayısını açıklamıştır. 16 Şubat tarihine kadar elde edilen verilere göre Adıyaman'da 106 öğretmen, 1 ilçe millî eğitim müdürü, 10 okul yöneticisi ve 33 personelle birlikte toplam 150 Millî Eğitim çalışanı, Şanlıurfa'da ise 16 öğretmen hayatını kaybetmiştir (Aposto, 2023; Sözcü, 2023). Dönemin Millî Eğitim Bakanı Mahmut Özer, depremden etkilenen on bir ilden diğer illere yer değişikliği talebinde bulunan 102 idari çalışan, 3995 öğretmen olmak üzere toplam 4097 personelin nakil işleminin gerçekleştirildiğini duyurmuştur (MEB, 2023). Bu nakil işlemleri öğretmenlerin güvenli bölgelere geçişini sağlarken bölgede öğretmen açığı yaratmıştır. Öğretmen ihtiyacının karşılanması için gönüllü öğretmenlerin deprem bölgesindeki okullara ataması politikalar arasında yer almaktadır. Gerekli öğretmen ihtiyacının karşılanması bölgedeki eğitimin niteliği açısından önemlidir. Bakanlık bölgedeki öğretmen sayısının yeterli olması için gerekirse ilk atama yapmalıdır. Öğretmenlerin bölgede hayatlarını sürdürebilmeleri için barınma sorunları çözümlenmelidir.

Depremden etkilenen illerde öğrenim gören öğrencilerden 166238'i istedikleri illere nakil olmuştur. Olağanüstü hâl ilan edilen illerdeki ortaokul ve lise öğrencileri isteklerine bağlı olarak eğitimlerine devam edecekleri illerdeki pansiyonlu okullara doğrudan parasız yatılı olarak yerleştirilmiştir. Bu öğrenciler 2022-2023 Eğitim ve Öğretim yılının ikinci döneminde devamsızlıkla ilgili hükümlerden muaf tutulmuştur. 8. sınıfa devam eden öğrenciler Liselere Geçiş Sınavında (LGS), 12. sınıfa devam eden öğrenciler ise Yükseköğretim Kurumları Sınavında (YKS) ikinci dönem kazanımlarından muaf tutulmuşlardır. Ayrıca sınav tarihlerinde düzenlemeler yapılmıştır. Deprem bölgesinde eğitime devam eden öğrenciler için 510 noktada destekleme, yetiştirme kursu açılmıştır. Depremde öğrencilere 7,5 milyon ders kitabı, 5,5 milyon yardımcı kaynak kitap ve 130 bin kırtasiye seti desteği sağlanmıştır. Bölgeden göç eden öğrencilerin aynı eğitim yılının ikinci eğitim-öğretim dönemi boyunca özel okullarda tam burslu okutulması amacıyla 68 ilde 20 bin kontenjan ayrılmıştır. Millî Savunma Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı iş birliği yaparak depremden etkilenen illerde çadırkent ve konteyner alanlarında “Mehmetçik Okulları” açmıştır. Bu illerdeki hastanelerde tedavi gören öğrenciler ve sağlık çalışanlarının çocukları için “hastane sınıfları” açılmıştır. Depremden etkilenen illerde çocuklara 4000 uzman psikososyal destek sağlamaya başlamış, bu hizmet sosyal etkinlik ve oyun alanı olarak tahsis edilen 418 çadırdaki sürdürülmüştür. Tüm bunlar 1982 Anayasası'nın 42. maddesinde yer alan “Kimse eğitim ve öğrenim hakkında yoksun bırakılamaz.” ilkesine uygundur. Yine politikalarda yer alan okul öncesi eğitime katılımın artırılması, okul terkinin önlenmesi, özellikle kız çocuklarının eğitimine devamının sağlanması, kişiselleştirilmiş öğrenme ihtiyacının karşılanması ülkemizin sosyo-ekonomik gelişimi açısından önemlidir.

“Deprem Sonrası Psikososyal Destek Eylem Planı” hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Ülkemizde görev yapan ve sayıları 1 milyondan fazla olan öğretmenlerin afetlerde kriz yönetimi, afet sonrası psikoloji gibi konularda farkındalık kazanmaları için Öğretmen Bilişim Ağı (ÖBA) üzerinden uzaktan seminer programları başlatılmıştır. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin afet farkındalığı kazanması, kriz yönetimi becerilerinin geliştirilmeleri için daha etkili eğitimler verilmelidir. Kriz yönetimi tecrübelerine dayandığı (Aydemir ve Demirci, 2005; Filiz, 2007) için eğitim personelinin eğitiminde yapay kriz ortamları yaratılarak kriz konusunda tecrübe kazanmaları sağlanabilir. Deprem bölgesindeki çadır merkezleri, konteyner merkezleri, yurtlar gibi konaklama alanları taşınabilir eğitim kapsamına alınarak buralarda kalan öğrenciler okullarına ücretsiz olarak taşınmıştır. Deprem bölgesindeki okulların pansiyonları, öğretimevleri, hizmet içi eğitim enstitüleri ve uygulama otellerinde 465000 kişiye konaklama hizmeti ve günlük 1,5 milyon kişiye sıcak yemek hizmeti verilmiştir. Meslek liselerindeki üretim kapasitesi depremden etkilenen vatandaşlar için kullanılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda meslek liseleri günlük 1,8 milyon ekmek ve 300000 kumanya hazırlamıştır. Ayrıca meslek liseleri, halk eğitim merkezleri ve olgunlaşma enstitülerinde soba, battaniye, uyku tulumu gibi ihtiyaçları da üretmek için çalışmıştır. Bu dönemde meslek liselerinin üretime yönelik işlevi su yüzüne çıkmıştır. Basında Bursa'da üretildiği söylenen çadırların esasen Millî Eğitim Bakanlığınca Gaziantep'ten satın alınan çadırlar olduğu, bu çadırların Bursa'ya gönderildiği ve çadırların üzerlerine MEB logoları yapıştırılarak yeniden turlarla deprem bölgesine gönderildiği haberleri yer almıştır (Aykırı, 2023; Sözcü, 2023). Bu konu ile ilgili Bakanlık Bursa İl Millî Eğitim Müdürlüğünde bir soruşturma başlatmıştır. Bu iddialar doğruysa deprem bölgesindeki vatandaşların çadıra ihtiyacı varken zaman kaybedilmiş ve aynı zamanda bir kamu zararı söz konusudur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Eğitim alt yapısının yıkımı kısa ve orta vadede eğitim öğretimi aksatmaktadır. Ayrıca 6 Şubat Depreminin yol açtığı yıkım ülkemiz için gerekli nitelikli işgücü yetiştirilmesine sekte vuracak niteliktedir. Deprem açısından risk altında olan Türkiye'de deprem öncesi, süreci ve sonrası için gerekli işlemlerin yapılması ve tedbirlerin alınması, can ve mal kayıplarını en aza indirdiği gibi ekonomik kayıpları da azaltmaktadır. Bu sayede Türkiye'nin sosyoekonomik dengesinin korunması mümkün hale gelmektedir (Şahin ve Kılınc, 2016). Afet yönetim sürecinde tüm birimlerin koordineli şekilde çalışmaları önemlidir. Bölgede yaşanan iletişim sorunları koordinasyona engel olmuş, alınan kararların iletilmesinde aksaklıklar yaşanmıştır. Bürokrasinin hantal yapısı da koordineli çalışmaların yavaşlamasına neden olmuştur.

2019-2023 yılları kapsayan On birinci kalkınma planına (2019) göre afet öncesi hazırlık ve afet sonrası müdahalede öncelikli olan hastane, okul, pansiyon ve yurt gibi ortak kullanım yerleri ile ulaştırma, su, enerji ve iletişim gibi afet yönetiminde kritik önem taşıyan altyapı tesislerinin ivedilikle güçlendirilmesi planlanmaktadır. Bu durum deprem sonrası politikalarla da uyumaktadır. Strateji ve Bütçe Başkanlığının 2023 Deprem Sonrası raporunda yer alan binaların daha sıkı olarak denetlenmesi, ihale sözleşmelerinde yaptırımların da yer alacağı maddesi eğitim yapılan binaların fiziki alt yapılarının güçlenmesine yardımcı olacaktır. Yakın zamanda bina güçlendirilmesi yapılmış eğitim binalarının yıkılmış olması deprem güçlendirme süreçlerinin sorgulanmasına sebep olmuştur. Bu binaların yıkılmasının nedenleri güçlendirme süreci esnasında yapılan bir usulsüzlük mü yoksa bina güçlendirmesinin yetersizliği mi olduğu sorusuna cevap aranmalıdır.

Afetler insanların evlerine, iş yerlerine ve okullara hasar verdiği için ekonomik kaygı yaratmaktadır. Bu durumda ailelerine maddi destek olmak isteyen öğrenciler çalışmaya başlayarak eğitimlerini yarıda bırakmaktadır (Kousky, 2016: 73). Strateji ve Bütçe Başkanlığının 2023 Deprem Raporunda okul terkinin önüne geçilmesi için gerekli önlemlerin alınması maddesi orta vadeli politikalar arasında verilmiştir. Aynı raporda öğrencilerin iyi oluşlarını ve toparlanmalarını sağlamak için tüm önlemlerin alınacağı, sürekli takip edilecekleri ve gereken tüm desteğin sağlanacağı kısa ve orta vadeli politikalar bölümünde yer almıştır. Bu uygulamalar depremden etkilenen öğrencilerin normale dönmelerini kolaylaştıracaktır. Sulkowski ve Lazarus (2013) çalışmasında afet sonrası yeterli destek alan çocukların iyileşme şansının yüksek olduğunu belirtmiştir.

Öğrenci, öğretmen ve diğer tüm paydaşlardan oluşan okullar büyük bir örgüttür. Depremin etkileriyle başa çıkmanın kolaylaşması için gerekli ilk adım bilgilendirmedir. Bu depremin etkilediği bölgenin büyük olması ve yıkımın fazla olması sebebiyle etkilenmiş olan her bir çocuğun bireysel olarak ele alınması neredeyse olanaksızdır. Bunun için birçok kurum ve kuruluş bilgilendirme broşürleri bastırıp dağıtmıştır. Bu işin amacı ebeveynlere çocukların karşılaşılabilecekleri riskler ve bu risklere karşı alınabilecek önlemler hakkında bilgilendirme yapmaktır. Bu tür bilgilendirmelerin afetten önce yapılmış olması faydayı artıracak bir durumdur. Çünkü başa çıkma yöntemlerini bireylerin daha önceden bilmesi olaya verilen tepkileri değiştirecek ve insanların eski durumlarına dönmelerini kolaylaştıracaktır (Dizer, 2008).

Liselere geçiş ve üniversite sınavına girecek adaylar 8 ve 12. sınıf konularının 2. döneminden muaf tutuldular. Depremde öğrenciler için bu olumlu gözükse de tüm yurt çapında düşünüldüğünde bu muafiyet 8 ve 12. sınıfların okula devamını olumsuz etkilemiştir. Depremden etkilenen üniversite adaylarının sınav ücreti devlet tarafından karşılanarak aile bütçeleri bir nebze korunmuştur. Öğrencilerin kaynak kitap ihtiyaçlarının karşılanması, öğrencilere burs bağlanması, okul pansiyonlarında ücretsiz olarak kalmaları eğitimde fırsat eşitliğini korumaya yönelik atılmış olumlu adımlardandır. Erişimi kolay olan televizyon aracılığıyla uzaktan eğitim planlanması, tüm operatörlerce öğrencilere interneti eğitim amaçlı kullanımlarında ücretsiz kota sağlanması gibi uygulamalar sayesinde okul örgütlerinin kriz durumlarından daha az zararlı çıkabileceği söylenebilir. Covid19 pandemisi döneminde öğrenci ve öğretmenlerin teknolojiyi etkin kullanabilme konusunda sıkıntılar yaşadığı açıktır. Bu sebeple herhangi bir nedenle uygulanmaya başlayacak uzaktan eğitim faaliyetlerinin sorunsuz gerçekleşebilmesinde önem taşıyan dijital becerilerin geliştirilmesi için öğretmen ve öğrencilere eğitim verilmeli ve ekipman eksiklikleri giderilmelidir.

Ülkemizdeki öğretmenlerin beşte biri deprem bölgesinde görev yapmaktadır. Depremde hayatını kaybeden öğretmenler, deprem sonrasında kalacak yeri olmadığı için bölgeden ayrılmak durumunda kalan öğretmenler bölgedeki öğretmen ihtiyacını artırmıştır. Öğretmenlerin barınma sorunu hala çözülememiştir. Bölgede kalan öğretmenler ve bölgeye gönüllü olarak giden öğretmenler zor şartlarda görevlerini yerine getirmektedir. Bölgede kalan öğretmenlere maddi destek sağlanmalı, okul binaları inşa edilirken öğretmenlerin kalacağı lojmanlar da projeye dahil edilmelidir. Bölgedeki ve bölgeye gidecek öğretmenler teşvik edilerek motivasyonları artırılmalıdır. Bu derecedeki büyük bir afetin tüm toplumda olduğu gibi öğretmenlerde de travma yarattığı bir gerçektir. Öğretmenlerin travma etkileri karşısında daha bilinçli davranarak gerekirse psikolojik destek almaları sağlanmalıdır. Öğretmenlerin iyi oluşu, travmayı atlatıp normale dönmeleri öğrencilerdeki travma etkilerini de fark etmelerini sağlayacak ve zamanında müdahale ile öğrencilerin umutsuzluk, depresyon yaşamalarının önüne

geçilecektir. Öğrenciler için psikososyal müdahale noktalarının varlığı bu bakımdan olumludur. Bu araştırma sonucunda önerilerimiz aşağıda verilmiştir.

1. Öğrenciler ve ebeveynleri için psikolojik destek rehberleri hazırlanmalıdır.
2. Eğitim yapılan binalara karbonfiber güçlendirme yöntemiyle dayanıklılık kazandırılması ve yeni yapılan binaların raylı sistem, radye temel ve deprem izolatörü gibi deprem zararlarını asgari düzeye indiren teknikler kullanılarak daha güvenli binalar inşa edilebilir.
3. Eğitim sektöründe afetlere karşı direnci artırmak için kamu ve özel eğitim sektörleri, okul personelleri, öğrenciler ve veliler ile afet yöneticileri afetlerin yönetimi becerilerini geliştirme, yeterlilikleri artırma konusunda kapsamlı bir eylem planı geliştirmek için iş birliği yapılmalıdır (Shah ve diğerleri, 2020). Afet yönetimi uzmanlarına teşkilat yapılarında görev verilerek afet yönetimi konusunda uzman desteği alınması, olası tehlikelerin belirlenerek risk ve kriz planlarının hazırlanması, kurum ve kuruluşlar için afet yönetiminin tüm evrelerinin yazılı hukuk ile desteklenmesi ve afet ve acil durumlar için rollerin netleştirilmesi gerekmektedir.
4. Muhtemel bir olağanüstü hâl durumunda uzaktan eğitim faaliyetlerinin sorunsuz gerçekleşebilmesinde önem taşıyan dijital becerilerin geliştirilmesi için öğretmen ve öğrencilere eğitim verilmeli ve ekipman eksiklikleri giderilmelidir. Eğitim süreçleri, uzaktan eğitim yöntemiyle devam edecekse erişilebilirliğin artırılması için televizyon kanalları kullanılmalıdır. TRT EBA TV'nin içerikleri zenginleştirilmelidir. Çevrimiçi eğitim yoluyla devam etmesi öğrencilerin eğitime erişimini kısıtlayabilmektedir.
5. Okuldan ayrılma sorununun ortadan kalkması için öncelikli olarak bölgede ve tüm ülkedeki ekonomik kaygılar giderilmelidir.
6. Ülkemizde deprem farkındalığını artırmak için okullarda yapılan deprem tatbikatları ciddiyetle gerçekleştirilmeli, öğrenciler durum karşısında ne yapacakları konusunda eğitilmeli, öğrenci velileriyle iletişim için gerekli önlemler alınmalıdır.
7. Başta çocuklar olmak üzere tüm toplumun iyi oluşunu ve normalleşmelerini sağlayabilmek için psikolojik destek oldukça önemlidir. Bir travma sonrası görülen yardım arama davranışı yaşam sürecinde uyum sağlayıcı işleviyle (Lee, 1999), bireylerin ruh sağlığı ve genel iyilik halini etkileyen (Rickwood, Deane, Wilson ve Ciarrochi, 2005) oldukça önemli bir başa çıkma davranışı olarak kabul edilmektedir (Lee, 1999). Bu sebeple kişilerin psikolojik yardım alabileceği noktaların sayısı artırılmalı ve kişilere psikolojik yardıma nasıl ulaşabilecekleri hususunda farkındalık kazandırılmalıdır.
8. Türkiye'de okul yöneticileri ya da adayları mevcut öğretmenler arasından belirlenmektedir. Lisans eğitimleri süresince kriz yönetimi konusunda eğitim verilmelidir. Mevcut yöneticilerin kriz yönetimi becerilerini geliştirmek için eğitimler verilmeli, bu eğitimler esnasında her yöneticiye farklı bir kriz senaryosu yönettirilerek kriz durumları hakkında tecrübe kazanmaları sağlanmalıdır. Çünkü kriz yönetimi sürecinde geçmiş tecrübelerden yararlanıldığı söylenilebilir (Filiz, 2007: 250). Aydemir ve Demirci (2005) araştırmasında tecrübe edilen bir krizin yeni kriz olasılıklarına daha iyi hazırlanmalarına, eksikliklerini belirleyerek kendilerini geliştirmelerine yardımcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.
9. Meslek liselerinin üretim işlevi göz ardı edilmemeli, üretime katılmaları için gereken tüm adımlar atılmalıdır.
10. Depremin önlenmesi, depreme hazırlık ve müdahale ile deprem sonrası iyileştirme faaliyetleri bakımından doğru kararlar vermesini sağlayan deprem okuryazarlığı eğitim yaşam tarzı olarak benimsenmelidir. Deprem okuryazarı olmak deprem uzmanı olmaktan ziyade depreme ait temel bilgi, tutum ve davranışlara sahip olma anlamına gelmektedir.

Kaynakça

AFAD, (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

- Akçadağ Kaymakamlığı, (2023). <http://akcadag.gov.tr/oren-sehit-songul-yakut-ilkokulu-ve-ortaokulu-ile-oren-anadolu-lisesinde-guclendirme-calismalari-yapiliyor>
- Akyüz, A. (2001). Afet Sonrası Barınma Çalışmaları. *Sivil Savunma Dergisi*,165.
- Akpınar, B. ve Köksalan, B. (2003). Olağanüstü haller ve okul. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 151-158.
- Aposto, (2023). <https://aposto.com/s/afet-doneminde-ogretmenlerin-durumu-ne>
- Aydemir, M., ve Demirci M. K. (2005). Son dönemlerde yaşanan krizlerin işletmeler üzerindeki olumlu etkilerinin analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29 (1) 65-81.
- Aykırı, (2023). <https://www.aykiri.com.tr/egitim-is-ten-dikkat-ceken-iddia-deprem-bolgesinden-cadir-satin-alinip-bursa-ya-goturuldu-meb-damgasi-basilip-geri-gonderildi/35491/>
- Bağcı, G., Yatman, A. Özdemir, S. ve Altın, N., (1994). Türkiye’de hasar yapan depremler, *Deprem Araştırma Bülteni*, 69, 113-126.
- Beşoğlu, (2021). <https://www.besoglu.com/neden-karbon-fiber-malzeme-ile-bina-guclendirme/>
- Birgün, (2023). <https://www.birgun.net/haber/yikilan-okul-depremden-once-guclendirilmis-422787>
- Biricik, A. S. ve Korkmaz, H. (2001). Kahramanmaraş’ın depremselliği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (3), 53-82.
- Chip, (2023). https://www.chip.com.tr/haber/karbon-elyaf-karbon-fiber-guclendirme-nedir-3-depremden-yikilmayan-bina-ile-gundemde_156238.html
- Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sayısı: 1, Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi- Sayısı: 10/7/2018 – 30474. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/19.5.1.pdf>
- Çelik, K. V. ve Karaşin, H. (2014). Karbon elyaf ile betonun güçlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, 5(1), 1-11.
- Demirci, A. ve Karakuyu, M. (2004). Afet yönetiminde coğrafi bilgi teknolojilerinin rolü. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12), 67-100.
- Dizer, D. (2008). Sakarya ilindeki liseli ergenlerin 1999 Marmara depremi sonrası travmayı algılama, sosyal destek sistemleri ve umutsuzluk belirtilerinin incelenmesi [*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*]. Maltepe Üniversitesi.
- Erçetin, Ş. (2001). *Örgütsel zekâ*. Erek Yayıncılık.
- Ergünay O. (1998). Afet Yönetimi, Emergency Türkiye 93 First International Disaster Relief and Prevotion, Civil Defence, *Public Security and First Aid Exhibition*, November 23(27).
- Ergünay, O. (2005). Afet Yönetiminde İşbirliği ve Koordinasyonun Önemi, Afet Yönetiminin Temel İlkeleri, *JICA Türkiye Ofisi*.
- Ertürkmen C. (2006). Afet Yönetimi [*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*]. Ankara Üniversitesi.
- Eyidoğan, H., ve Balamir, M. (2010). Türkiye’de ve İstanbul’da deprem riskleri. https://www.researchgate.net/profile/Haluk-Eyidoğan-2/publication/343962745_Türkiye'de_ve_Istanbul'da_Deprem_Riskleri/links/5f4a241d92851c6cfd8b038/Türkiyede-ve-Istanbulda-Deprem-Riskleri.pdf
- Filiz, E. (2007). *Kamu yönetiminde kriz yönetimi*. Alfa Yayıncılık.
- Geray C. (1997). Türkiye’de Yıkım (Afet) Olayları Karsısında Önlemler ve Örgütlenmeler, *Amme İdaresi Dergisi* 10, 91.
- Habertürk, (2023). <https://www.haberturk.com/o-kentte-guclendirme-yapilan-okullar-da-yikilmis-ogrencileri-kar-tatili-kurtardi-son-dakika-deprem-haberleri-3568644?page=3>
- Hürriyet, (2023). <https://www.hurriyet.com.tr/bilgi/galeri-karbon-fiber-nedir-nerelerde-kullanilir-karbon-fiber-bina-guclendirme-nasil-yapilir-karbon-fiber-elyaf-yontemi-hayat-kurtariyor-42225718>
- Kadıoğlu, M. (2008). Modern, bütünleşik afet yönetimin temel ilkeleri. Kadıoğlu, M. ve Özdamar, E. (Ed.), *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri* içinde (s.1-34). JICA Türkiye Ofisi.

- Kadioğlu M. (2017). *Afet Yönetimi: Beklenmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek*. Marmara Belediyeler Birliği.
- Kousky, C. (2016). Impacts of natural disasters on children. *The Future of children*, 73-92.
- Lee, F. (1999). Verbal strategies for seeking help in organizations. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(7), 1472-1496.
- Listelist, (2023). Erişim adresi: <https://listelist.com/fay-hatti-uzerindeki-okullar/#:~:text=Bu%20do%20C4%9Fruftuda%20TMMOB%20Jeoloji%20M%C3%BChendisleri.fay%20hatt%20C4%B1%20C3%BCzerinde%20yer%20al%C4%B1yor>.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (1995). Seferberlik ve Savaş hallerinde Eğitimin Aksatılmadan Devamını Sağlayıcı Plan.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2015). İnşaat ve Emlak Dairesi Başkanlığı. Eğitim yapıları asgari tasarım standartları kılavuzu.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2023). <https://www.meb.gov.tr/ohl-bolgesindeki-ogretmen-ve-meb-personeline-yer-degisikligi-hakki/haber/29150/tr>
- NTV, (2023). [https://www.ntv.com.tr/turkiye/deprem-sonrasi-gundemde-karbon-fiber-karbon-elyaf-yontemi-nedir-nasil-uygulanir-maliyeti-ne-kadar.idMokG5Pbk6mf52Kw4I4DA](https://www.ntv.com.tr/turkiye/deprem-sonrasi-gundemde-karbon-fiber-karbon-elyaf-yontemi-nedir-nasil-uygulanir-malियeti-ne-kadar.idMokG5Pbk6mf52Kw4I4DA)
- On birinci kalkınma planı, (2019). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/07/20190723M1.pdf>
- On ikinci kalkınma planı, (2022). On ikinci Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Grupları el kitabı.
- Onedio, (2023). <https://onedio.com/haber/guclendirme-yapilan-okullar-da-yikildi-kar-yagmasaydi-felaket-olurdu-1130613>
- Rickwood, D., Deane, F.P., Wilson, C.J. & Ciarrochi, J. (2005). Young people's help-seeking for mental health problems. *Australia e-Journal for the Advancement of Mental Health*, 4(3).
- Shah, A. A., Gong, Z., Ali, M., Jamshed, A., Naqvi, S. A. A. & Naz, S. (2020). Measuring Education Sector Resilience in The Face Of Flood Disasters in Pakistan: An Index-Based Approach. *Environmental Science and Pollution Research*, 27(35), 44106-44122.
- Sözcü, (2023). https://www.sozcu.com.tr/2023/egitim/depremdelen-ogretmen-sayisini-bilmiyorlarmis-7623501/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber
- Sözcü, (2023). <https://www.sozcu.com.tr/2023/gundem/egitim-is-bursa-antepten-cadir-alindi-bursada-logo-basildi-7616304/>
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu.
- Sulkowski, M. L. & Lazarus, P. J. (2013). Five essential elements of crisis intervention for communities and schools when responding to technological disasters. *International Journal of School & Educational Psychology*, 1(1), 3-12.
- Sür, Ö. (1993). Türkiye'nin deprem bölgeleri. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2, 53-68.
- Şahin, Ş. (2019). Türkiye'de afet yönetimi ve 2023 hedefleri. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 1(2), 180-196.
- Şahin, C. ve Sipahioğlu, S. (2002), *Doğal Afetler ve Türkiye*.
- Şahin, İ. ve Kılınc, T. (2016). Türkiye'de 1980-2014 Yılları Arasında Görülen Depremlerin Ekonomik Etkileri. *Süirt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisadi Yenilik Dergisi*, 4(1), 33-41
- Taymaz, A.H. (1995). *Okul Yönetimi*. Saypa Yayıncılık.
- Tuncer, N., Sözen, Ş., ve Sakar, Ş. (2021). Okul öncesi eğitimde deprem farkındalığı: Deprem benden küçüksün" projesi, Tokat ili örneği. *International Journal of Educational Spectrum*, 3(1), 1-27.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982).
- Uzunçubuk, L. (2005). Yerleşim yerlerinde afet ve risk yönetimi [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.